

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ПРАВА

УДК 338.467

DOI: 10.31359/2411-5584-2018-35-4-124

К. Г. ГУБІН

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економічної теорії
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого, Україна, м. Харків
e-mail: Hubin@ukr.net
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-6914-0971>

РОЗВИТОК БІЗНЕС-КОНСАЛТИНГУ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМА КОРУПЦІЙНОЇ РЕНТИ ТА ЇЇ РОЗВ'ЯЗАННЯ¹

Розкрито деформації, яких зазнають конкурентна політика деяких консалтингових фірм та зміст деяких консультацій через поширеність неринкових методів конкуренції та корупційної ренти. Запропоновано комплекс заходів, необхідних для боротьби з квазіконсалтингом, корупційною рентою та неринковими методами конкуренції задля розвитку в Україні бізнес-консалтингу, здатного увібрати кращий західний досвід та відповідати стандартам правової економіки.

Ключові слова: бізнес-консалтинг, корупційна рента, конкурентні переваги, система формування доходів, боротьба з корупцією.

JEL Classification: D40, K42, P21.

Постановка проблеми. В процесі ринкової трансформації української економіки виник притаманний розвиненим країнам вид діяльності – бізнес-консалтинг. Проте через збереження у структурі методів конкуренції неринкової складової та поширеність корупційної ренти, бізнес-консалтинг в Укра-

¹ Роботу виконано в межах цільової комплексної програми «Соціально-економічна модернізація України та формування інноваційної моделі розвитку» (№ державної реєстрації 0111u000961).

© Губін К. Г., 2018. Стаття публікується на умовах ліцензії Creative Commons – Attribution 4.0 International (CC BY 4.0).

Статтю розміщено на сайті збірника: <http://econtlaw.nlu.edu.ua>.

їні не завжди набуває змісту, притаманного країнам Заходу. В нашій державі спотворюється і конкурентна політика деяких консалтингових фірм, і зміст частини консультацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми розвитку консалтингу в Україні є об'єктом уваги багатьох дослідників. Зокрема, Ю. М. Атаманчук, Б. С. Гузар та О. В. Шупило розкрили актуальні проблеми формування та функціонування ринку послуг консалтингу [1]. І. І. Віннікова та С. В. Марчук висвітлили особливості розвитку ринку консалтингових послуг та наголосили на необхідності виокремлення консалтингу як окремого виду діяльності [2]. Т. Г. Дудар охарактеризував основні напрями розвитку консалтингу та визначив найбільш перспективним консалтинг у сфері середнього та малого бізнесу [3].

Особливості формування змісту інституту консалтингу розкрив О. В. Кле́нін [4]. Він наголосив на нестачі в нашій державі інститутів та інституцій, які мають регулювати консалтингову діяльність. К. В. Ковальська охарактеризувала тенденції розвитку ринку послуг консалтингу, відмітила географічну деформацію вітчизняного консалтингового ринку, запропонувала скоротити участь іноземних спеціалістів та більше залучати до надання консалтингових послуг вітчизняних фахівців відповідних галузей науки та промисловості [5].

Е. А. Кузнецов висуває концепцію «інноваційної трапеції», яка передбачає співпрацю споживача, інвестора, інноватора та консультанта та розширює функції управлінського консалтингу, включаючи до них супровід комерціалізації інтелектуальної власності та удосконалення управління дослідними та науково-освітніми організаціями [6]. О. М. Тарануха, І. С. Клименко та Н. К. Амеліна, вивчаючи тенденції розвитку ринку консалтингових послуг, розкривають низку переваг українських консультантів перед західними, виділяють фактори, від яких залежить успіх консалтингових організацій, та висвітлюють позитивні перспективи розвитку ринку послуг консалтингу у нашій країні (збільшення об'єму, зростання частки вітчизняних компаній, покращення якості послуг) [7].

І. І. Черленяк, І. В. Довба та В. Ю. Клев'яник, досліджуючи виклики та бар'єри розвитку консалтингу, відмітили, що вітчизняним консалтинговим фірмам важко розвиватися через спотвореність базового механізму конкуренції [8]. Проте причини спотворення та способи виправлення ситуації ними не розкриті.

На особливу увагу заслуговує дослідження О. С. Марченко «Деструкції національного ринку юридичних послуг: зміст та наслідки для формування правової економіки» [9], в якому йдеться про зростання ринкової частки юридичного квазіконсалтингу, що має формальні ознаки консалтингової ді-

яльності, проте задовольняє потреби клієнтів непрофесійними, неетичними, а іноді й протизаконними методами. Непрофесійний юридичний квазіконсалтинг полягає у наданні неякісних послуг за низькою ціною, що підриває авторитет професії, скорочує попит, шкодить діяльності професійних та відповідальних консультантів, обмежує їх розвиток та навіть виштовхує з ринку. В результаті знижується загальний рівень консультативної допомоги.

Протиправний юридичний квазіконсалтинг, згідно О. С. Марченко, представлено діяльністю консультантів, які надають послуги, що лише формально є юридичними, а реально – посередницькими, тіншовими. Клієнти отримують не професійну юридичну допомогу, а посередництво у незаконних схемах вирішення проблем у державних органах, конфіденційну інформацію про конкурентів і партнерів, консультації з незаконних оптимізуючих схем, розповсюдження неправдивої інформації тощо. Поширення квазіконсалтингу призводить до депрофесіоналізації сфери консалтингу загалом, тінзації та криміналізації ринку відповідних послуг й економіки України, поширення протиправної поведінки, зростання правового нігілізму тощо [9].

Загалом наявні дослідження розкривають як поверхневі, так і глибинні проблеми розвитку консалтингу в Україні, проте не дають остаточної відповіді щодо способів вирішення базових проблем сфери бізнес-консалтингу.

Формулювання цілей. Мета статті – охарактеризувати проблеми розвитку бізнес-консалтингу в Україні, пов’язані з поширеністю корупційної ренти та використанням неринкових методів конкуренції й запропонувати способи подолання цих проблем.

Виклад основного матеріалу. Протягом останнього десятиріччя ринок консалтингових послуг у розвинених країнах Європи стрімко зростає, випереджаючи темпи приросту ВВП в 4 рази [10]. В Україні сфера бізнес-консалтингу теж потенційно здатна демонструвати високі темпи розвитку, проте низка суттєвих проблем заважає реалізації позитивного сценарію. І конкуренція між консалтинговими фірмами, і зміст їх консультацій значною мірою визначаються умовами зовнішнього середовища, в якому працюють консультанти та їх клієнти.

Після розпаду СРСР ринкові перетворення в більшості пострадянських країн, включаючи Україну, відбувалися за моделлю «обмеженої трансформації». Замість повноцінних ринкових реформ за градуалістською моделлю чи моделлю «шокової терапії», владна верхівка намагалася конвертувати свої владні повноваження у власність та доходи. Збереження та розширення можливостей витягу корупційної ренти стало одним зі стрижнів трансформації в Україні. Були штучно створені такі умови ведення бізнесу, за яких ринкові конкурентні переваги нерідко програють неринковим конкурентним квазі-перевагам.

Замість використання ринкових методів конкуренції частині підприємців вигідніше налагоджувати неформальні зв'язки з держслужбовцями, політиками чи правоохоронцями заради отримання ліцензій, пільг та преференцій, захоплення та утримання монопольного становища, створення неринкових перешкод конкурентам, участі у державних закупівлях за завищеними цінами, приватизації за безцінь державної власності, тіншового контролю державних підприємств, рейдерського захоплення приватної власності тощо.

Частину надприбутків такі підприємці віддають корумпованим держслужбовцям, політикам чи правоохоронцям, формуючи корупційну ренту. Учасники цих відносин зацікавлені у збереженні status quo та вчиняють потужний супротив антикорупційним реформам останніх чотирьох років. Тому в межах української системи формування доходів корупційна рента – не просто суттєва частка доходів населення, а системоутворюючий елемент, який впливає на структуру конкурентних переваг та зміст конкурентної боротьби, різко уповільнює ринкові перетворення та є перешкодою для розбудови правової держави та ринкової економіки за зразком розвинених країн.

Проведене PwC Україна дослідження виявило, що протягом останніх двох років від економічних злочинів та шахрайства постраждали 48% українських організацій. Серед них 73% стикалися з хабарництвом та корупцією (що втричі перевищує середньосвітовий рівень), 46% – із незаконним привласненням майна та 33% – із шахрайством у сфері закупівель. Українські респонденти очікують, що хабарництво та корупція буде найбільш суттєвим економічним злочином для їхніх організацій у наступні два роки [11].

На розвиток сфери бізнес-консалтингу в Україні поширеність корупційної ренти впливає, по-перше, через викривлення структури конкурентних переваг. Деякі консалтингові фірми використовують, окрім ринкових, неринкові конкурентні квазіпереваги, тому у конкурентній боротьбі можуть виграти не найбільш ефективні виробники, а ті, хто має адміністративно-управлінські чи силові квазіпереваги. Якщо такі недоброчесні консультанти зможуть розширити свою діяльність, це призведе до зниження загальної ефективності сфери бізнес-консалтингу, погіршення співвідношення ціни та якості консалтингових послуг, поширення неякісних консультацій, підриву репутації професії бізнес-консультанта, скорочення попиту на консультаційні послуги тощо.

По-друге, поширеність корупційної ренти може деформувати зміст консультацій. Аби вони відповідали реаліям української економіки, іноді доводиться враховувати вплив адміністративно-управлінських та силових конкурентних квазіпереваг. За таких умов деякі консультанти можуть надавати консультації, які передбачають неетичні чи протиправні дії, або навіть можуть ставати учасниками незаконних, корупційних схем як посередники між

своїми клієнтами й іншими фізичними та юридичними особами, правоохоронцями, держслужбовцями або політиками.

За таких специфічних умов роботи величезний досвід західного бізнес-консалтингу не завжди виявляється корисним, що іноді примушує витратити додаткові ресурси на розробку власних методик та знижує економічну ефективність консалтингової діяльності. Ще гірше те, що поширеність корупційної ренти та неринкових конкурентних квазіпереваг в Україні здатні призвести до перетворення частини бізнес-консалтингу на квазіконсалтинг.

Консультанти, яких вважатимуть недоброчесними, можуть зазнати санкцій. У 2016 р. Світовий банк на підставі власного розслідування на шість років відсторонив від участі у своїх тендерах українську компанію, яка надає, серед інших, консалтингові послуги. «Рішення санкційної ради представляє велику перемогу в спробах Світового банку захистити свої проекти від маніпулятивної та корупційної поведінки деяких компаній», – заявив Леонард Маккарті, віце-президент із інтеграції Світового банку [12].

Проте подібні порушення за сучасних умов нелегко виявити та довести у суді, тому в Україні необхідно розвивати механізми самоочищення бізнес-консалтингу. Доцільно створити єдину всеукраїнську асоціацію бізнес-консультантів, за участю «великої четвірки» та українських консалтингових фірм, які мають сформулювати та документально закріпити високі стандарти професійної етики, конкуренції та надання консультацій, а також запровадити ефективну, прозору і справедливу систему контролю за дотриманням цих стандартів. Слід наділити таку асоціацію достатніми повноваженнями для накладання суворих санкцій за недоброчесну діяльність у сфері бізнес-консалтингу.

Водночас не можна допустити диктату провідних консалтингових компаній у будь-яких самоврядних організаціях консультантів. Адже навіть на лідерів ринку є нарікання. Так, у 2001 р. сталося банкрутство енергетичної корпорації Enron (7-ї за масштабами компанії США). Були виявлені факти корпоративного шахрайства, яке в тому числі прикривалося аудитором з Arthur Andersen. Тоді ця компанія, разом із PwC, Deloitte, Ernst&Young та KPMG, входила до «великої п'ятірки». В результаті потужного скандалу Arthur Andersen вийшла з ринку, а в роботі міжнародних аудиторів відбулася велика криза [13]. У 2008 р. Ernst&Young фігурувала у звітах КРУ. Провівши аудит об'єктів «Укрзалізниці», Ernst&Young оцінив адміністративну будівлю Придніпровської залізниці в 400 тис. грн при площі об'єкта 19600 м² [13], тобто лише 20 грн за м²!

У 2012 р. британський банк Standard Chartered став фігурантом масштабного скандалу про відмивання грошей. Аудитора банку – Deloitte – оштрафували на \$10 млн та на рік заборонили співпрацювати з нью-йоркськими

банками [14]. В 2013 р. суперечка у суді між Fannie Mae і KPMG закінчилася їх рівними виплатами в розмірі \$61,5 млн на користь інвесторів Fannie Mae. Причиною стало порушення правил оформлення фінансової звітності [14].

Із початку 2011 р. компанії «великої четвірки» виявилися замішаними у низці скандалів стосовно махінацій зі звітністю їх клієнтів у Китаї. У 2014 р. китайським дочкам «великої четвірки» на шість місяців заборонили співпрацювати з фірмами, які торгуються в США [14]. Американський суд у 2018 р. зобов'язав PwC виплатити Федеральній корпорації страхування депозитів більше \$625 млн за недбалість в аудиті Colonial BancGroup Inc (Colonial Bank збанкрутував у 2009 р.) [15].

Необхідно розподілити права та обов'язки членів таким чином, аби єдина всеукраїнська асоціація бізнес-консультантів слугувала інструментом об'єктивного взаємного контролю та не перетворювалася на засіб боротьби з конкурентами. Не можна допускати тиску з боку потужних консалтингових компаній на невеликі фірми через різні можливості впливу на діяльність асоціації.

Окрім взаємного контролю консультантів, потрібен контроль з боку громадськості та держави. Забезпечити об'єктивність та ефективність державного контролю можна на основі боротьби з корупцією у відповідних органах.

На додаток до розвитку контролю вкрай важливо змінити зовнішнє середовище діяльності консалтингових фірм та їх клієнтів. Боротьба з корупційною рентою та корупцією може стати поштовхом до розбудови ринкової моделі конкуренції, соціально-ринкової системи формування доходів, радикального скорочення частки квазіконсалтингу та сприятиме розвитку в Україні бізнес-консалтингу, який відповідатиме кращому досвіду розвинених країн та стандартам правової економіки.

Задля боротьби з корупційною рентою необхідно:

1) скоротити сфери економіки та державного регулювання, у яких потенційно можливе формування корупційної ренти. Це передовсім тіньова економіка та елітні економіки, адже вони можуть охоплювати приблизно половину економіки лише завдяки величезним корупційним потокам. Систему ProZotto необхідно поширити на весь обсяг державних закупівель і головне – заблокувати усі схеми обходу цієї системи. Митницю та податкову, як потужні генератори корупційної ренти, доцільно на 10 років передати в управління авторитетним іноземним структурам. Сектор державних підприємств слід скоротити шляхом передачі економічно перспективних підприємств в управління авторитетним іноземним структурам та приватизації чи передачі в оренду менш цінних активів. Аби землекористування та використання надр не генерували корупційну ренту, слід створити для цих видів діяльності прозо-

ру та однозначну законодавчу базу, побудовану на ринкових принципах. Також потрібна всеосяжна дерегуляція економіки. Невеликий обсяг регулювання, від якого неможливо відмовитися, слід по можливості підпорядкувати автоматично діючим регуляторам. Дискреційною владою слід наділити обмежене коло державних службовців, діяльність котрих буде відносно легко контролювати;

2) реформувати правоохоронні органи, розширити повноваження антикорупційних структур та створити антикорупційний суд, аби правоохоронна система ефективно боролася з корупцією та сама не була джерелом корупційної ренти. Ці реформи необхідно здійснювати за участю іноземних фахівців та під контролем міжнародних організацій;

3) здійснити очищення державних органів від осіб, діяльність та рівень життя яких свідчать про отримання корупційної ренти. Переатестація кадрів має відбуватися за участю іноземних фахівців та під контролем міжнародних організацій. Натомість необхідно створити соціальні ліфти, аби відповідальні посади на державній службі посідали справжні професіонали;

4) суттєво збільшити підзвітність влади народу. Велику роль у цьому може відіграти запровадження часткових виборів (за відкритими списками) до представницьких органів влади, аби партії частіше відчували свою відповідальність перед виборцями. Також необхідно створити реально працюючий механізм ініціації народом референдумів та реалістичні процедури висловлення громадянами недовіри депутатам, президенту та вищим посадовим особам;

5) запровадити ефективний контроль доходів та видатків політиків і держслужбовців. Оскільки Національне агентство з питань запобігання корупції виявилось неефективним, доцільно передати його функції Національному антикорупційному бюро;

6) забезпечити ефективний захист прав власності, що дозволить припинити ганебну практику рейдерства та ліквідувати пов'язану із нею корупційну ренту;

7) заблокувати, у співробітництві з іншими країнами та міжнародними організаціями, офшорні схеми та інші методи відмивання незаконно зароблених грошей.

Висновки. Конкурентна політика деяких консалтингових фірм та зміст частини бізнес-консультацій можуть зазнавати деформацій через поширеність корупційної ренти та неринкових методів конкуренції. За таких умов виникає квазіконсалтинг, якому притаманні порушення професійних та правових норм, надання неякісних консультацій або консультацій, що передбачають неетичні чи протиправні дії, або навіть посередництво квазіконсультанта у незаконних, корупційних схемах.

Задля контролю за дотриманням стандартів професійної етики, конкуренції та задля надання консультацій доцільно створити єдину всеукраїнську асоціацію бізнес-консультантів за участю «великої четвірки» та українських консалтингових фірм.

Базовою умовою розвитку в Україні бізнес-консалтингу за зразком розвинених країн є боротьба з корупційною рентою та розвиток ринкового середовища із ринковими методами конкуренції. Це довгострокове завдання, а в коротко- та середньостроковій перспективі вітчизняні консалтингові фірми мають зосереджуватися на сферах та напрямках діяльності, якнайменш уражених неринковими методами конкуренції та корупцією.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Атаманчук Ю. М., Гузар Б. С., Шупило О. В. Проблеми формування та функціонування ринку консалтингових послуг в Україні. *Вісник Київського інституту бізнесу та технологій*. 2015. №3(28). С. 3–7. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vkib_2015_3_3 (дата звернення: 21.10.2018).
2. Віннікова І. І., Марчук С. В. Особливості розвитку ринку консалтингових послуг в Україні. *Молодий вчений*. 2016. №7. С. 16–21. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2016_7_7 (дата звернення: 21.10.2018).
3. Дудар Т. Г. Напрями розвитку консалтингу в системі підприємницької діяльності. *Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку. Серія: Економіка та менеджмент*. 2016. №9. С. 79–84. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Piir_2016_9_12 (дата звернення: 21.10.2018).
4. Кленін О. В. Особливості формування змісту інституту консалтингу в Україні. *Економічний простір*. 2016. №116. С. 133–146. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/espros_2016_116_13 (дата звернення: 21.10.2018).
5. Ковальська К. В. Особливості і тенденції розвитку ринку консалтингових послуг в Україні. *Ефективна економіка*. 2014. №6. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2014_6_6 (дата звернення: 21.10.2018).
6. Кузнецов Е. А. Управлінський консалтинг в системі інноваційного розвитку економіки і менеджменту. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*. 2016. Т. 15, вип. 1. С. 9–22. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gestru_2016_15_1_3 (дата звернення: 21.10.2018).
7. Тарануха О. М., Клименко І. С., Амеліна Н. К. Тенденції розвитку ринку консалтингових послуг в Україні. *Економіка та управління на транспорті*. 2017. Вип. 4. С. 129–135. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eut_2017_4_18 (дата звернення: 21.10.2018).
8. Черленяк І. І., Довба І. В., Клев'яник В. Ю. Виклики та бар'єри розвитку національного консалтингового бізнесу. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія: Економіка*. 2017. Вип. 2. С. 57–67. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvmdue_2017_2_11 (дата звернення: 21.10.2018).
9. Марченко О. С. Деструкції національного ринку юридичних послуг: зміст та наслідки для формування правової економіки. *Економічна теорія та право*. 2016.

- №2(25). С. 57-66. URL: <http://econtlaw.nlu.edu.ua/деструкції-національного-ринку-юрид/> (дата звернення: 21.10.2018).
10. Євтушенко Н. О. Європейський ринок консалтингових послуг: особливості і перспективи розвитку. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2017. №4. С. 63–72. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/естеби_2017_4_11 (дата звернення: 21.10.2018).
 11. PwC Global Economic Crime and Fraud Survey 2018: Ukrainian findings. URL: <https://www.pwc.com/ua/uk/survey/2018/economic-crime-survey.html> (дата звернення: 21.10.2018).
 12. Всемирный банк обвинил три украинские компании в коррупции. URL: <https://delo.ua/business/vsemirnyj-bank-obvinil-tri-ukrainskie-kompanii-v-korrupcii-319535/> (дата звернення: 21.10.2018).
 13. Ормоцадзе М., Кравченко Д. Один день у Deloitte: що шукала Генеральна прокуратура. URL: <http://forbes.net.ua/ua/business/1410416-odin-den-u-deloitte-shcho-shukala-generalna-prokuratura> (дата звернення: 21.10.2018).
 14. Хлімоненко Б. Аудит розбрату: хто любить «велику четвірку». URL: <http://forbes.net.ua/ua/business/1389510-audit-rozbratu-hto-lobiyue-veliku-chetvirku> (дата звернення: 21.10.2018).
 15. Dolmetsch C. PwC Ordered to Pay \$625 Million in Damages Over Bank's Audit. URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2018-07-02/pwc-ordered-to-pay-625-million-to-fdic-over-alabama-bank-audit> (дата звернення: 21.10.2018).

REFERENCES

1. Atamanchuk, Y. M., Huzar, B. S., & Shupylo, O. V. (2015). Problemy formuvannia ta funktsionuvannia rynku konsal'tynhovykh posluh v Ukraini [Problems of the formation and functioning of the consulting services market in Ukraine]. *Visnyk Kyivskoho instytutu biznesu ta tekhnolohii – Bulletin of the Kiev Institute of Business and Technology*, 3(28), 3-7. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vkib_2015_3_3 [in Ukrainian].
2. Vinnikova, I. I., & Marchuk, S. V. (2016). Osoblyvosti rozvytku rynku konsal'tynhovykh posluh v Ukraini [Features of the development of consulting services market in Ukraine]. *Molodyi vchenyi – Young scientist*, 7, 16-21. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2016_7_7 [in Ukrainian].
3. Dudar, T. H. (2016). Napriamy rozvytku konsal'tynhu v systemi pidpriemnytskoi diialnosti [Directions of development of consulting in the entrepreneurship]. *Problemy innovatsiino-investytsiinoho rozvytku. Serii: Ekonomika ta menedzhment – The problems of innovation and investment-driven development. Series: Economics and Management*, 9, 79-84. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Piir_2016_9_12 [in Ukrainian].
4. Klenin, O. V. (2016). Osoblyvosti formuvannia zmistu instytutu konsal'tynhu v Ukraini [Features of formation the content of institute of consulting in Ukraine]. *Ekonomichnyi prostir – Economic scope*, 116, 133-146. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecpros_2016_116_13 [in Ukrainian].
5. Kovalska, K. V. (2014). Osoblyvosti i tendentsii rozvytku rynku konsal'tynhovykh posluh v Ukraini [Features and trends in the market of consulting services in Ukraine].

- Efektivna ekonomika – Efficient economy*, 6. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2014_6_6 [in Ukrainian].
6. Kuznietsov, E. A. (2016). Upravlinskiy konsaltnykh v systemi innovatsiinoho rozvytku ekonomiky i menedzhmentu [Managerial consulting in the system of innovative economic and management development]. *Rynkova ekonomika: suchasna teoriia i praktyka upravlinnia – Market economy: modern management theory and practice*, 15(1), 9-22. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/rectpu_2016_15_1_3 [in Ukrainian].
 7. Taranukha, O. M., Klymenko, I. S., & Amelina, N. K. (2017). Tendentsii rozvytku rynku konsaltnykhovykh posluh v Ukraini [Development trends of market of consulting services in Ukraine]. *Ekonomika ta upravlinnia na transporti – Economics and management on transport*, 4, 129–135. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/eut_2017_4_18 [in Ukrainian].
 8. Cherleniak, I. I., Dovba, I. V., & Klevianyk, V. Yu. (2017). Vykylyky ta bariery rozvytku natsionalnoho konsaltnyhovoho biznesu [Challenges and development barriers of national consulting business]. *Naukovyi visnyk Mukachivskoho derzhavnogo universytetu. Ser.: Ekonomika – Scientific Bulletin of Mukachevo State University. Series "Economy"*, 2, 57-67. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvmdue_2017_2_11 [in Ukrainian].
 9. Marchenko, O. S. (2016). Destruktsii natsionalnoho rynku yurydychnykh posluh: zmist ta naslidky dlia formuvannia pravovoi ekonomiky [Destruction of the national market of legal services: contents and consequences of legal economy formation]. *Ekonomichna teoriia ta pravo – Economic Theory and Law*, 2(25), 57-66. Retrieved from <http://econtlaw.nlu.edu.ua/деструкції-національного-ринку-юрид/> [in Ukrainian].
 10. Ievtushenko, N. O. (2017). Yevropeiskiy rynek konsaltnykhovykh posluh: osoblyvosti i perspektyvy rozvytku [European consulting market: features and prospects of development]. *Ekonomika. Menedzhment. Biznes – Economics. Management. Business*, 4, 63-72. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecmebi_2017_4_11 [in Ukrainian].
 11. Official site of PwC Ukraine (2018). *PwC Global Economic Crime and Fraud Survey 2018: Ukrainian findings*. Retrieved from <https://www.pwc.com/ua/uk/survey/2018/economic-crime-survey.html>.
 12. *Vsemirnyiy bank obvinil tri ukrainskie kompanii v korrupsii [The World Bank has accused three Ukrainian companies of corruption]*. (n.d.). Retrieved October 21, 2018, from <https://delo.ua/business/vsemirnyj-bank-obvinil-tri-ukrainskie-kompanii-v-korrupcii-319535/> [in Russian].
 13. Ormotsadze, M., & Kravchenko, D. (2016, February 05). *Odyn den u Deloitte: shcho shukala Heneralna prokuratura [One day at Deloitte: What was the Prosecutor General's Office looking for]*. Retrieved from <http://forbes.net.ua/ua/business/1410416-odin-den-u-deloitte-shcho-shukala-generalna-prokuratura> [in Ukrainian].
 14. Khlimonenko, B. (2015, March 02). *Audyt rozbratu: kto lobiuiie «velyku chetvirku» [Audit of discord: who lobbies the "big four"]*. Retrieved from <http://forbes.net.ua/ua/business/1389510-audit-rozbratu-hto-lobiyue-veliku-chetvirku> [in Ukrainian].
 15. Dolmetsch, C. (2018, July 02). *PwC Ordered to Pay \$625 Million in Damages Over Bank's Audit*. Retrieved from <https://www.bloomberg.com/news/articles/2018-07-02/pwc-ordered-to-pay-625-million-to-fdic-over-alabama-bank-audit>.

Стаття надійшла до редакції 15.10.2018 р.

Стаття пройшла рецензування 12.11.2018 р.

Стаття рекомендована до опублікування 19.11.2018 р.

К. Г. ГУБИН

кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры экономической теории Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого, Украина, г. Харьков

РАЗВИТИЕ БИЗНЕС-КОНСАЛТИНГА В УКРАИНЕ: ПРОБЛЕМА КОРРУПЦИОННОЙ РЕНТЫ И ЕЕ РЕШЕНИЕ

Раскрыты деформации, приобретаемые конкурентной политикой некоторых консалтинговых фирм и содержанием некоторых консультаций из-за распространенности нерыночных методов конкуренции и коррупционной ренты. Предложен комплекс мероприятий, необходимых для борьбы с квазиконсалтингом, коррупционной рентой и нерыночными методами конкуренции ради развития в Украине бизнес-консалтинга, способного вобрать лучший западный опыт и соответствовать стандартам правовой экономики.

Ключевые слова: бизнес-консалтинг, коррупционная рента, конкурентные преимущества, система формирования доходов, борьба с коррупцией.

К. Н. HUBIN

Ph.D. in Economics, Associate Professor of the Economic Theory Department, Yaroslav Mudryi National Law University, Ukraine, Kharkiv

BUSINESS CONSULTING DEVELOPMENT IN UKRAINE: THE PROBLEM OF RENT-SEEKING AND ITS SOLUTION

Problem setting. Existence of a non-market component in the structure of competition and expansion of rent-seeking in Ukraine lead to the distortion of a competitive policy of some consulting firms and the content of some consultations provided.

Recent research and publication analysis. N. K. Amelina, Yu. M. Atamanchuk, I. I. Vinnikova, B. S. Huzar, I. V. Dovba, T. H. Dudar, V. Yu. Klevianyk, O. V. Klenin, I. S. Klymenko, K. V. Kovalska, Ye. A. Kuznietsov, O. S. Marchenko, S. V. Marchuk, O. M. Taranukha, I. I. Cherleniak, O. V. Shupylo, et al. examine peculiarities of consulting in Ukraine and issues of its development. A competitive policy, tactics of some consulting firms, and some advising are distorted due to expansion of rent-seeking. Therefore, the article is aimed at researching these deformations.

Paper objective. The paper objective is to characterize issues of development of business consulting in Ukraine related to expansion of rent-seeking and usage of non-market methods of competition and to propose ways for overcoming these issues.

Paper main body. Over the past ten years, the market of consulting services in European countries has extremely increased. Its pace of growth is four times higher than a pace of the GDP growth. In Ukraine, the sphere of business consulting is also potentially able to show high-paced growth. Existence of non-market methods of competition as well as expansion of rent-seeking result in emergence of a set of issues.

Particularly, consulting firms, which try to compete by using market methods, sometimes lose a battle to organizations applying non-market methods and competitive quasi-advantages. In addition, sometimes there is a need to take into account non-market and corruptive components in the process of preparation of recommendations. Under such conditions, considerable experience of western business consulting appears to be not always useful. Hence, some of the Ukrainian firms should waste resources to develop own methodology.

To tackle rent-seeking and non-market methods of competition, the author propose: to ensure restraining activity of economic industries and functions of public administration, which generates illicit and non-market incomes; to deregulate the economy; to implement anti-corruption reforms of governmental bodies, initially law enforcement agencies; to provide real government accountability to the people of Ukraine.

Conclusions. The formation of market conjuncture being inherent to developed countries is the main pre-condition for development of the Ukrainian business consulting sector along the lines of the mentioned countries. In terms of current economic conjuncture, the consulting firms should focus on those spheres and directions of activity that are least influenced by non-market methods of completion and corruption.

Short abstract for an article

Abstract. The author has disclosed distortions, which affect a competitive policy of some consulting firms and the content of some consultations due to expansion of non-market methods of competition and rent-seeking. The author has proposed a complex of measures used to tackle rent-seeking and non-market methods of competition in order to develop business consulting being able to learn from the best western experience and to adhere to standards of the law-governed economy.

Key words: business consulting, rent-seeking, competitive advantages, system of revenue formation, tackle corruption.

Article details:

Received: 15 October 2018

Revised: 12 November 2018

Accepted: 19 November 2018